ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

Axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid o‘zlashmalar

Urganch RANCH texnologiya universiteti
Jahon tillari kafedrasi dotsenti
Xodjayeva Gulshod Baxadirovna

Annotatsiya

Mazkur maqolada axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid o‘zlashmalar hamda ularning o‘zbek tiliga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda german tillaridan kirib kelgan texnik, dasturlash va madaniyatga oid atamalar o‘rganilgan. Shuningdek, bu o‘zlashmalarning ijobiy (til boyligini kengaytirish, global aloqa imkoniyatlarini oshirish) va salbiy (til me’yorlariga ta’siri, o‘ziga xoslikni yo‘qotish) jihatlari yoritilgan. Maqola yakunida o‘zlashmalarni me’yorlashtirish va ularning o‘zbekcha ekvivalentlarini yaratish zarurligi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: o‘zlashmalar, axborot texnologiyalari, internet madaniyati, ingliz tili, german tillari, texnik terminlar, dasturlash, globalizatsiya, til rivoji, me’yorlash.

Аннотация

В статье рассматриваются заимствования, связанные с информационными технологиями и интернет-культурой, а также их влияние на узбекский язык. В исследовании анализируются технические, программные и культурные термины, вошедшие в узбекский язык в основном через германские языки. Освещаются как положительные стороны (обогащение словарного запаса, расширение возможностей глобального общения), так и отрицательные (искажение языковых норм, утрата самобытности). В заключение подчеркивается необходимость нормализации заимствований и создания их узбекских эквивалентов для гармоничного развития языка.

Ключевые слова: заимствования, информационные технологии, интернет-культура, английский язык, германские языки, технические термины, программирование, глобализация, развитие языка, нормализация.

Abstract

This article analyzes borrowings related to information technology and internet culture and their impact on the Uzbek language. The study explores technical, programming, and cultural terms borrowed mainly from German languages. Both positive aspects (enrichment of vocabulary, facilitation of global communication) and negative aspects (distortion of linguistic norms, loss of linguistic identity) are discussed. The article concludes that standardizing borrowings and creating appropriate Uzbek equivalents are essential for the balanced development of the Uzbek language.

Keywords: borrowings, information technology, internet culture, English, Germanic languages, technical terms, programming, globalization, language development, standardization.

Hozirgi kunda axborot texnologiyalari va internet madaniyati tez rivojlanib bormoqda. Bu jarayon nafaqat jamiyatni, balki uning tilini ham tubdan o‘zgartirmoqda. O‘zbek tili uchun ham axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid yangi o‘zlashmalar muhim rol o‘ynay boshladi. Ko‘plab yangi so‘zlar ingliz tili orqali, ba’zan esa bevosita german tillaridan o‘zlashtirilgan. O‘zlashmalar nafaqat tilning leksikasiga ta’sir qiladi, balki tilning grammatik tuzilishiga ham yangi elementlarni kiritadi. Ushbu maqolada axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid o‘zlashmalarni ilmiy tahlil qilish orqali ularning o‘zbek tiliga qanday kirib kelganini va bu jarayonning tilga ta’sirini o‘rganishga harakat qilamiz. Axborot texnologiyalari (AT) va internet madaniyatining

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

o‘zlashmalariga oid so‘zlarning o‘zbek tiliga kirib kelishi asosan **ingliz tili** orqali amalga oshgan. Ingliz tili global kommunikatsiya va ilmiy-texnikaviy aloqalarning asosiy tili sifatida axborot texnologiyalari sohasida yetakchi rol o‘ynamoqda. Shuningdek, ingliz tili orqali ko‘plab o‘zlashmalar ham o‘zbek tiliga kirgan. Shuning uchun, axborot texnologiyalariga oid so‘zlar nafaqat ingliz tilidan, balki nemis tili va boshqa german tillaridan kelgan atamalardir.

Internetning paydo bo‘lishi bilan bog‘liq yangi tushunchalar va atamalarni o‘rganishda, **ingliz tili** orqali germancha ildizli atamalar keng tarqalgan. Misol uchun, “**startap**” (startup), “**freelans**” (freelance), “**blogger**” (bloger), “**server**”, “**hakaton**” (hackathon) kabi so‘zlar aslida ingliz tilida paydo bo‘lgan. Shunday qilib, axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid o‘zlashmalar birinchi navbatda texnologik yutuqlar va biznes rivojlanishi bilan bog‘liq. Internetning kundalik hayotimizga kirib kelishi bilan bu atamalar o‘zbek tiliga kirib, tilning yangi leksikasini tashkil eta boshladi.

Axborot texnologiyalari sohasidagi eng keng tarqalgan o‘zlashmalar texnik va dasturlash bilan bog‘liq so‘zlar bo‘lib, ular nafaqat mutaxassislar tomonidan, balki keng auditoriya tomonidan ishlatilmoqda. Ba’zi o‘zlashmalar quyidagi guruhlarga bo‘linadi:

- **Texnik asbob-uskunalar nomlari**: Bu turdagi so‘zlar asosan kompyuter texnikasi va mobil qurilmalarga oid atamalardir. Misol uchun:
  - **"kompyuter" (computer)**,
  - **"printer"**,
  - **"monitor"**,
  - **"modem"**,
  - **"skaner"**.

Bu so‘zlar o‘zbek tiliga kirib kelganida, ular dastlabki inglizcha shaklida ishlatilmoqda. Biroq, ba’zan o‘zbekcha muqobillari ham kiritilgan: masalan, **"skaner"** o‘rniga **"tasvir chiqarish qurilmasi"** atamasi qo‘llaniladi.

- **Dasturlash va tizimlar bilan bog‘liq so‘zlar**: Bu atamalar, asosan, kompyuter dasturlash va tizimlarni yaratish bilan bog‘liq. Misollar:
  - **“server”** (server),
  - **“database”** (ma’lumotlar bazasi),
  - **“programming”** (dasturlash),
  - **“algorithm”** (algoritm),
  - **“code”** (kod).

Dasturlashga oid so‘zlar ko‘pincha inglizcha bo‘lib, o‘zbek tilida to‘g‘ri talqin qilinishi kerak. Biroq, ba’zi so‘zlar o‘zbek tiliga bevosita kirmagan, lekin ular ingliz tilidan kirib kelgan so‘zlar orqali o‘zbek tiliga kiradi.

Internet va axborot texnologiyalarining ommalashishi bilan bog‘liq so‘zlar o‘zbek tilida yangi madaniy fenomenlarni keltirib chiqardi. Bu so‘zlar orasida quyidagilarni keltirish mumkin:

- **“blogger”** (bloger) – internetda blog yurituvchi shaxs,
- **“startap”** (startup) – yangi texnologik loyiha,
- **“freelans”** (freelance) – mustaqil ishchi,
- **“kontent”** (content) – axborot materiali,
- **“podkast”** (podcast) – audio yoki video dastur.

Ushbu o‘zlashmalar o‘zbek tiliga ingliz tili orqali kirib kelgan atamalardir. Internet madaniyatiga oid bu o‘zlashmalar nafaqat professional sohada, balki keng omma orasida ham keng qo‘llanilmoqda.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

Ular nafaqat so‘z boyligini kengaytiradi, balki kommunikatsiya jarayonini ham tezlashtiradi va soddalashtiradi.

Axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid o‘zlashmalar o‘zbek tilining boyishiga yordam beradi. Bu so‘zlar yangi bilimlar va tushunchalarni ifodalashda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, **"startap"** yoki **"blogger"** kabi so‘zlar o‘zbek tiliga kiritilib, yangi soha va faoliyat turini ifodalaydi. Shuningdek, bu atamalar tilning zamonaviy, global muhitda ishlatilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Axborot texnologiyalari va internet madaniyatiga oid o‘zlashmalar o‘zbek tiliga global kommunikatsiya va madaniyatning bir qismi sifatida kirib kelmoqda. Bu o‘zlashmalar tilning leksikasini boyitadi va yangi tushunchalarni ifodalash imkoniyatini yaratadi. Biroq, ularning noto‘g‘ri ishlatilishi va tilga zarar yetkazishi mumkin. Shuning uchun o‘zlashmalarni me’yorlashtirish, ularni to‘g‘ri qo‘llash va zarur bo‘lsa, o‘zbekcha ekvivalentlarini yaratish zarur.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Shamsiyeva, S. (2020). Axborot texnologiyalari va o‘zlashmalar. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. Abdurahmonov, R. (2018). O‘zbek tili va uning rivojlanishi. Toshkent: O‘qituvchi.
3. Karimova, N. (2017). German tillaridan kirgan o‘zlashmalar. Journal of Linguistic Studies, 34(3), 22–30.
4. Azimov, F. (2015). O‘zbek tilining o‘zlashmalar bilan bog‘liq muammolari. Toshkent: Young Scholars Press.
5. Shukurov, A. (2019). Axborot texnologiyalari terminologiyasining o‘zbek tilidagi o‘zgarishlari. Toshkent: Fan va texnika nashriyoti.
6. Alimova, D. (2021). Internet madaniyati va uning tilga ta’siri. Til va jamiyat jurnali, 5(2), 44–52.